הִלְכוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב סִימָן תקס

תקס לַעֲשׂוֹת זֵכֶר לַחֻרְבָּן. וּבוֹ ה׳ סְעִיפִים:

א בְּרֵיתָא בָּבָא בָּתְרָא ס׳ (ע״ב). ב הָרַמְבַּ״ם בְּסוֹף הִלְכוֹת תַּעֲנִית (פ״ה הי״ב) מִבְּרֵיתָא דְּאֵין מְסַיְּדִין וְכוּ׳ (ב״ב שם). ג שָׁם בַּבְּרֵיתָא. ד שָׁם בַּבְּרֵיתָא וּכְפֵרוּשׁ רַמְבַּ״ם שָׁם (הי״ג).

א [א]מִשֶּׁחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, תִּקְּנוּ חֲכָמִים שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַדּוֹר * שֶׁאֵין בּוֹנִים [ב]לְעוֹלָם בִּנְיָן (א׳) (א) מְסֻיָּד וּמְכֻיָּר כְּבִנְיַן הַמְּלָכִים, [*] אֶלָּא (ב) טָח בֵּיתוֹ בְּטִיט וְסָד בְּסִיד וּמְשַׁיֵּר מְקוֹם אַמָּה עַל אַמָּה (ג) כְּנֶגֶד הַפֶּתַח (ג) בְּלֹא סִיד. [ג]וְהַלּוֹקֵחַ חָצֵר מְסֻיֶּדֶת וּמְכֻיֶּרֶת (פֵּרוּשׁ, מְצֻיֶּרֶת), הֲרֵי זוֹ (ג) [ג] (ד) בְּחֶזְקָתָהּ וְאֵין מְחַיְּבִים אוֹתוֹ לִקְלֹף בַּכְּתָלִים: **ב** * [ד]וְכֵן הִתְקִינוּ שֶׁהָעוֹרֵךְ שֻׁלְחָן (ה) לַעֲשׂוֹת (ד) סְעוּדָה לְאוֹרְחִים, (ו) מְחַסֵּר מִמֶּנּוּ מְעַט (ז) וּמַנִּיחַ מָקוֹם פָּנוּי בְּלֹא קְעָרָה מִן הַקְּעָרוֹת הָרְאוּיוֹת לָתֵת שָׁם. וּכְשֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה תַּכְשִׁיטֵי הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, מְשַׁיְּרָה מִין מִמִּינֵי הַתַּכְשִׁיט (ח) שֶׁנּוֹהֶגֶת בָּהֶם, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תַּכְשִׁיט

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

תְּשׁוּבַת פְּרִי הָאָרֶץ (ח״ב או״ח סי׳ ח) וֶהֱבִיאוֹ גַּם כֵּן בִּרְכֵּי יוֹסֵף (סק״ו) בִּקְצָרָה. וּכְבָר הֶאֱרַכְתִּי בָּזֶה סִימָן תקנ״א (ס״ק לג) וְהֵבֵאתִי שָׁם דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם סִימָן תקס״ח (סק״י) שֶׁכָּתַב בְּשֵׁם הַתּוֹסָפוֹת (מו״ק ח: ד״ה מפני) דְּגַם שֶׁלֹּא בִּזְמַנָּהּ מִצְוָה דִּקְבִיעֵי וְקַיְמָא הוּא שֶׁהֲרֵי אָסוּר לְהַנִּיחוֹ עָרֵל, וְכֵן כָּתַב בְּסִימָן רמ״ט (סק״ה) לְעִנְיַן סְעוּדָה בְּעֶרֶב שַׁבָּת, עַיֵּן שָׁם. וּבְפֵרוּשׁ דִּבְרֵי הַמָּגֵן אַבְרָהָם בְּשַׁ״ס דְּעֵרוּבִין עַיֵּן בְּיַד אֶפְרַיִם וְעַיֵּן בִּבְאֵר יַעֲקֹב מַה שֶּׁכָּתַב בָּזֶה, וְעַיֵּן בְּשׁוּ״ת מַהֲרַ״שׁ הַלֵּוִי סִימָן ב׳ וּבְסֵפֶר בְּנֵי חַיֵּי (סק״א) מַה שֶּׁכָּתַב עַל דְּבָרָיו בָּזֶה:

א [בשו״ע] אֶלָּא טָח בֵּיתוֹ כוּ׳. וְעַיֵּן בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״א) שֶׁכָּתַב דִּלְפִי מַה שֶּׁכָּתַב בְּסִימָן א׳ (סק״ד) בְּשֵׁם לִקּוּטֵי מַהֲרִי״ל (מנהגים אות נח) דְּבַיִת נִקְרָא חֶדֶר, אֶפְשָׁר דְּהָכָא צָרִיךְ לְהַנִּיחַ לְכָל חֶדֶר וְחֶדֶר, עַיֵּן שָׁם. אַךְ בִּשְׁאֵלַת יַעְבֵּ״ץ (ח״א) סִימָן קס״ט כָּתַב דִּבְאַמָּה עַל אַמָּה פַּעַם אַחַת סַגִּי לְכָל חַדְרֵי הַבַּיִת אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲדָרִים רַבִּים, וּסְמָךְ לַדָּבָר, מַחֲזִיק בְּנִכְסֵי הַגֵּר, עַיֵּן שָׁם. וּמִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁהוֹסַפְתִּי (לעצמו) [לְעַצְמִי] חֶדֶר נָאֶה לְשֵׁם מִצְוַת סֻכָּה, הִנַּחְתִּי כְּנֶגֶד הַפֶּתַח אֵיזֶה טְפָחִים בִּלְתִּי מְסֻיָּד בְּסִיד לָבָן כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂים לַכְּתָלִים עַל גַּבֵּי הַסִּיד שֶׁטָּחִין אוֹתוֹ בּוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁאַף בְּבוֹנֶה בַּיִת מֵחָדָשׁ סַגִּי כְּשֶׁמַּנִּיחַ מָקוֹם פָּנוּי מִבְּלִי סִיּוּד לְפִי שֶׁמְּקוֹמוֹ נִכָּר הֵיטֵב, וְכִמְדֻמָּה שֶׁכָּךְ פָּשַׁט הַמִּנְהָג לְהָקֵל בְּכָךְ, וּמִכָּל שֶׁכֵּן בְּחֶדֶר זֶה, וְהֵקַלְתִּי בּוֹ עוֹד שֶׁלֹּא לְהַקְפִּיד עַל מִדַּת אַמָּה דְּחֻמְרָא [בְּעָלְמָא הִיא בְּכָל דְּהוּ] סַגִּי וּכְמוֹ שֶׁכָּתַב (ס״ב) בַּשֻּׁלְחָן עָרוּךְ אֲפִלּוּ דָּבָר מוּעָט דַּיּוֹ, עַיֵּן שָׁם. גַּם כָּתַב דַּאֲפִלּוּ אֵינוֹ בּוֹנֶה רַק חֶדֶר אֶחָד רַק שֶׁיְּהֵא רָאוּי לְדִירַת כָּבוֹד, צָרִיךְ לְשַׁיֵּר, עַיֵּן שָׁם. וְעַיֵּן בִּפְרִי מְגָדִים (א״א סק״ג) דְּמִסְתַּבֵּר דְּאַמָּה עַל אַמָּה הַיְנוּ מְרֻבָּע וְלֹא אֲרִיךְ וְקַטִּין, וְעַיֵּן שָׁם מַה שֶּׁכָּתַב כְּנֶגֶד הַפֶּתַח מַשְׁמַע נֹכַח הַפֶּתַח, וְכֵן מַשְׁמַע מֵהַלְּבוּשׁ, כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה בַּהַכְנָסָה כוּ׳ וּקְצָת עוֹשִׂין סָמוּךְ לַפֶּתַח כוּ׳, עַיֵּן שָׁם. וּבְמִשְׁבְּצוֹת זָהָב (סק״א) שֶׁכָּתַב דְּאַף דְּמִלַּת נֶגֶד, פֵּרוּשׁוֹ עַל הָרֹב מוּל וְנֹכַח, מִכָּל מָקוֹם לִפְעָמִים פֵּרוּשׁוֹ נֶגֶד כוּ׳. וּלְפִי עֲנִיּוּת דַּעְתִּי לְשׁוֹן מִקְרָא לְחוּד וּלְשׁוֹן חֲכָמִים לְחוּד, וּבְכָל דּוּכְתָּא בִּלְשׁוֹן הַשַּׁ״ס נֶגֶד הַיְנוּ נֹכַח, וּבִפְרָט דְּמִסְתַּבֵּר טַעֲמָא כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה מִיָּד שֶׁנִּכְנָס בַּפֶּתַח. וְיֵשׁ מַנִּיחִים פָּנוּי לְמַעְלָה מִן הַפֶּתַח בַּגֹּבַהּ וְאָז אֵינוֹ נִרְאֶה כְּלָל לַנִּכְנָס, וְאֶפְשָׁר כְּדֵי שֶׁיִּתְרָאֶה תָּמִיד לִפְנֵי בַּעַל הַבַּיִת הַיּוֹשֵׁב בִּפְנִים שֶׁעַל הָרֹב הוּא יוֹשֵׁב אֵצֶל הַקִּיר אֲשֶׁר נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת, וְצָרִיךְ עִיּוּן. אַךְ בְּדוֹרוֹת אֵלּוּ יָצְאוּ לְהָקֵל וְהֵקֵלּוּ וְחָזְרוּ וְהֵקֵלּוּ עַד שֶׁכִּמְעַט נִשְׁכַּח מִלֵּב וְאֵין עַל מַה לְהִשָּׁעֵן, וְכֵן כַּמָּה דִּינִים כַּיּוֹצֵא בַּעֲוֹנוֹתֵינוּ הָרַבִּים יָצְאוּ מַה שֶּׁיָּצְאוּ, וְעַיֵּן לְעֵיל סִימָן תקנ״ד סָעִיף י״ז בְּהַגָּ״ה וְצָרִיךְ עִיּוּן: **[ג] בְּחֶזְקָתָהּ.** עַיֵּן בַּאֵר הֵיטֵב. וְעַיֵּן פְּרִי מְגָדִים (סק״ד) שֶׁהַדָּר בִּשְׂכִירוּת בְּבֵית עוֹבֵד כּוֹכָבִים אִם מְסַיֵּד בְּכָל שָׁנָה לְעַצְמוֹ אוֹ תּוֹלֶה

בַּאֵר הֵיטֵב

א (א׳) מְסֻיָּד. וּבֵית הַכְּנֶסֶת שָׁרִי בְּכָל עִנְיָן וְכֵן הַמִּנְהָג. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב): **(ג) בְּלֹא סִיד.** וּדְלֹא כְּאוֹתָן הָעוֹשִׂין הָאַמָּה שָׁחוֹר, דְּזֶהוּ גַּם כֵּן צִיּוּר. לְבוּשׁ וּשְׁלָ״ה (תענית פרק נר מצוה אות יב). וְאוֹתָן הַתּוֹלִין בִּגְדֵי רִקְמָה סְבִיב הַכְּתָלִים יְשַׁיְּרוּ גַּם כֵּן אַמָּה. וְכֵן בְּקִשּׁוּטֵי הַנָּשִׁים שֶׁמִּתְקַשְּׁטוֹת בְּמִלּוּאָן, עָבְרִי אַדְּרַבָּנָן, וְגַם גּוֹרְמִים הַרְבֵּה רָעוֹת מֵאַנָּסִין הַמִּתְקַנְּאִים. עַיֵּן שְׁלָ״ה (שם אות יג): **(ג) בְּחֶזְקָתָהּ.** וְאִם יָדוּעַ שֶׁנַּעֲשָׂה בְּיַד יִשְׂרָאֵל בְּאִסּוּר, חַיָּב לְקַלְּפוֹ. מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד): **ב (ד) סְעוּדָה.** אֲפִלּוּ בִּסְעוּדַת

בֵּאוּר הֲלָכָה

א * שֶׁאֵין בּוֹנִין לְעוֹלָם וְכוּ׳. וּבֵית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַמִּדְרָשׁ שָׁרִי בְּכָל עִנְיָן, הַיְנוּ אַף בְּסִיד לְחוּד וּבְלֹא שִׁיּוּר אַמָּה עַל אַמָּה [מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ב) וּפְרִי מְגָדִים]:

ב * וְכֵן הִתְקִינוּ שֶׁהָעוֹרֵךְ שֻׁלְחָן וְכוּ׳ וּכְשֶׁהָאִשָּׁה עוֹשָׂה וְכוּ׳ וּכְשֶׁהֶחָתָן נוֹשֵׂא אִשָּׁה וְכוּ׳. וְצָרִיךְ עִיּוּן שֶׁכָּל זֶה אֵין נוֹהֲגִין כְּלָל [חַיֵּי אָדָם (כלל קלז ס״ב)]:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

א תִּקְּנוּ וְכוּ׳. שֶׁכָּל דְּבַר שִׂמְחָה צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת בָּהּ דָּבָר זֵכֶר לְחֻרְבַּן הַבַּיִת, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב (תהלים קלז ו) ׳אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַם עַל רֹאשׁ שִׂמְחָתִי׳: **(א) מְסֻיָּד וּמְכֻיָּר.** הֵם (א׳) מִינֵי צִיּוּר. (ג) וְאֶפְשָׁר לוֹמַר שֶׁדֶּרֶךְ הָעוֹלָם שֶׁטָּחִין בְּטִיט וְאַחַר כָּךְ סָדִין בְּסִיד, וְהַמְּלָכִים עוֹשִׂין הַכֹּל בְּסִיד, וּלְפִי זֶה אֲפִלּוּ בְּסִיד לְבַדּוֹ אָסוּר. וּמִדְּקָאָמַר שֶׁאֵין בּוֹנִין לְעוֹלָם בִּנְיָן וְכוּ׳, מַשְׁמַע דַּאֲפִלּוּ עַל יְדֵי שִׁיּוּר אַמָּה עַל אַמָּה אָסוּר בָּזֶה. וְהִנֵּה הַמְחַבֵּר הֶעְתִּיק לְשׁוֹן הָרַמְבַּ״ם, (ג) אֲבָל דַּעַת הַטּוּר דַּאֲפִלּוּ סָדִין בְּסִיד וּמְצַיְּרִין נַמִי מְהַנֵּי שִׁיּוּר אַמָּה עַל אַמָּה, וְכֵן הַמִּנְהָג: **(ב) טָח בֵּיתוֹ בְּטִיט וְסָד בְּסִיד וּמְשַׁיֵּר וְכוּ׳.** הַיְנוּ שֶׁאוֹתוֹ אַמָּה יִהְיֶה בְּלֹא סִיד רַק בְּטִיט לְבַד. וְהֵיכָא שֶׁמְּעָרֵב חוֹל בַּסִּיד נַמִי שָׁרִי (ד) עַל יְדֵי שִׁיּוּר אַמָּה עַל אַמָּה, (ה) וְיֵשׁ מְקִלִּין עַל יְדֵי חוֹל, דִּסְבִירָא לְהוּ דְּהֵיכָא דְּעֵרַב חוֹל שׁוּב לֹא מִקְּרֵי בְּשֵׁם סִיד. וְהִנֵּה בִּזְמַנֵּנוּ לֹא נָהֲגוּ לְשַׁיֵּר, (ו) וְאֶפְשָׁר מִשּׁוּם דְּסוֹמְכִין עַל הַיֵּשׁ מְקִלִּין, וְעַל כָּל פָּנִים תָּמוּהַּ שֶׁהֲרֵי מְלַבְּנִין הַבָּתִּים בְּסִיד לְבַד, וְאֶפְשָׁר דְּדַוְקָא בְּמִינֵי סִיד הַנִּקְרָא גוּפְ״שׂ שֶׁהוּא לָבָן בְּיוֹתֵר אָסוּר מַה שֶּׁאֵין כֵּן סִיד שֶׁלָּנוּ, אַךְ כָּל זֶה דֹּחַק, וְצָרִיךְ עִיּוּן עַל מָה נוֹהֲגִין הֶתֵּר. וְהֵיכָא שֶׁהוּא טָח בְּטִיט לְבַד, (ז) לְכֻלֵּי עָלְמָא אֵין צָרִיךְ לְשַׁיֵּר כְּלָל: **(ג) כְּנֶגֶד הַפֶּתַח.** הַיְנוּ נֹכַח הַפֶּתַח כְּדֵי שֶׁיֵּרָאֶה מִיָּד שֶׁיִּכָּנֵס בַּפֶּתַח, וְיֵשׁ שֶׁמַּנִּיחִים פָּנוּי לְמַעְלָה מִן הַפֶּתַח בַּגֹּבַהּ וְאֵינוֹ נִרְאֶה לַנִּכְנָס, וְאֶפְשָׁר כְּדֵי שֶׁיִּתְרָאֶה תָּמִיד לִפְנֵי בַּעַל הַבַּיִת הַיּוֹשֵׁב בִּפְנִים, שֶׁעַל הָרֹב הוּא יוֹשֵׁב אֵצֶל הַקִּיר אֲשֶׁר נֹכַח פֶּתַח הַבַּיִת [שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה]. וְאוֹתוֹ הַשִּׁיּוּר יִהְיֶה בְּלֹא סִיד, וּדְלֹא כְּאוֹתָן הָעוֹשִׂין אַמָּה שָׁחוֹר דְּזֶהוּ גַּם כֵּן צִיּוּר [לְבוּשׁ], וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת (ח) שֶׁעוֹשִׂין שָׁחוֹר וְכוֹתְבִין עַל זֶה זֵכֶר לַחֻרְבָּן, (ט) וְאוֹתָן הַתּוֹלִין בִּגְדֵי רִקְמָה סְבִיב כָּל הַכְּתָלִים יְשַׁיְּרוּ גַּם כֵּן אַמָּה עַל אַמָּה: **(ד) בְּחֶזְקָתָהּ.** דְּתָלִינַן שֶׁנַּעֲשָׂה בְּיַד עַכּוּ״ם וּלְקָחָהּ יִשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ, (י) וְאִם יָדוּעַ שֶׁנַּעֲשָׂה בְּיַד יִשְׂרָאֵל בְּאִסּוּר חַיָּב לִקְלֹף אַמָּה עַל אַמָּה. וְכָל זֶה כְּשֶׁהוּא קַיָּם, (יא׳) אֲבָל כְּשֶׁנָּפַל אֲפִלּוּ אִם יָדוּעַ שֶׁבַּפַּעַם הָרִאשׁוֹן הָיָה בְּיַד עַכּוּ״ם, מִכָּל מָקוֹם כְּשֶׁחוֹזֵר וּבוֹנֶה מְחֻיָּב לְשַׁיֵּר הַשִּׁעוּר: **ב (ה) לַעֲשׂוֹת סְעוּדָה לְאוֹרְחִים.** אֲפִלּוּ (יג) סְעוּדַת מִצְוָה כְּמִילָה וַחֲתֻנָּה וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָר סְעוּדוֹת, וְעַיֵּן בְּמֹר וּקְצִיעָה דְּבִסְעוּדַת שַׁבָּת וְיוֹם טוֹב (יג) לֹא יְחַסֵּר שׁוּם דָּבָר: **(ו) מְחַסֵּר מִמֶּנּוּ מְעַט.** כְּלוֹמַר שֶׁאֵין נוֹתֵן כָּל תַּבְשִׁילִים הָרְאוּיִים לַסְּעוּדָה אֶלָּא מְחַסֵּר מְעַט, (יד) אֲפִלּוּ כַּסָּא דְּהַרְסָנָא דַּי בָּזֶה [מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ה)]: **(ז) וּמַנִּיחַ מָקוֹם פָּנוּי.** דְּאִי לָאו הָכִי (טו) לֹא יִהְיֶה נִכָּר (טז) הַחִסָּרוֹן, אֲבָל כְּשֶׁיַּנִּיחַ פָּנוּי יַרְגִּישׁוּ שֶׁהָיָה רָאוּי עוֹד תַּבְשִׁיל אֶלָּא שֶׁנֶּחְסַר [טַ״ז (סק״ג)]. וְהִנֵּה הַלְּבוּשׁ הִשְׁמִיט תְּנַאי זֶה (יז) אֶפְשָׁר דִּסְבִירָא לֵהּ דִּמְחַסֵּר מְעַט לְבַדָּהּ סַגִּי: **(ח) שֶׁנּוֹהֶגֶת בָּהֶם.** הַיְנוּ

שַׁעַר הַצִּיּוּן

א (א׳) כֶּסֶף מִשְׁנֶה (פ״ה הי״ב): **(ג)** שָׁם וְהֶעְתִּיקוֹ הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״א). וְהַגְּרָ״א גַּם כֵּן מַשְׁמַע דְּכֵן דַּעְתּוֹ בְּבֵאוּר הָרַמְבַּ״ם: **(ג)** מָגֵן אַבְרָהָם (שם) וְהַגְּרָ״א וּשְׁאָרֵי אַחֲרוֹנִים: **(ד)** בַּ״ח (ס״ב): **(ה)** מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״א) בְּשֵׁם הָרַ״ן (י: ד״ה גרסי׳). עַיֵּן שָׁם שֶׁהַגִּרְסָא אֵין צָרִיךְ לְשַׁיֵּר: **(ו)** נִשְׁמַת אָדָם (כלל קלז סק״א): **(ז)** בַּ״ח (שם): **(ח)** אַף דְּחַיֵּי אָדָם (כלל קלז ס״א) מַחְמִיר גַּם בָּזֶה, **מִכָּל מָקוֹם נִרְאֶה דְּאֵין לִמְחוֹת בְּיַד הַמְּקִלִּין** אַחֲרֵי שֶׁהָאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ד) הֵבִיא בְּשֵׁם הָאֲגֻדָּה (תענית פ״ג אות כב) סְמָךְ לְהַמְּקִלִּין שֶׁעוֹשִׂין שָׁחוֹר הַמָּקוֹם הַהוּא: **(ט)** אַחֲרוֹנִים: **(י)** מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ד): **(יא׳)** בְּרַיְתָא (ב״ב ס:): **ב (יג)** טַ״ז (סק״ב) וּמֹר וּקְצִיעָה. **וַאֲפִלּוּ בְּעַטְרוֹת חֲתָנִים דְּהוּא גַּם כֵּן מִצְוָה הֶחְמִירוּ: (יג) וְאִסּוּרָא נַמִי אִיכָּא אִם מְקוֹמוֹ נִכָּר בַּשֻּׁלְחָן שֶׁפָּנוּי מִקְּעָרָה הָרְאוּיָה לָתֵת שָׁם,** שֶׁאֲפִלּוּ בִּימֵי אֵבֶל אָסוּר לְהַרְאוֹת שׁוּם דָּבָר שֶׁל פַּרְהֶסְיָא. **אֲבָל בְּתַכְשִׁיטֵי נָשִׁים צָרִיךְ לְשַׁיֵּר גַּם בְּשַׁבָּת וְיוֹם טוֹב** דְּלֹא מִנְכַּר הַשִּׁיּוּר כֻּלֵּי הַאי [מֹר וּקְצִיעָה]: **(יד)** גְּמָרָא (שם): **(טו)** וְהַטּוּר דְּלֹא נָקַט מָקוֹם פָּנוּי, אוֹ דִּסְבִירָא לֵהּ דְּבִמְחַסֵּר מְעַט לְבַדָּהּ סַגִּי כְּמוֹ שֶׁמְּתָרֵץ הָאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ה) לְדַעַת הַלְּבוּשׁ, אוֹ דִּסְבִירָא לֵהּ כֵּיוָן דִּמְחַסֵּר כַּסָּא דְּהַרְסָנָא שֶׁהוּא דָּבָר הָרָגִיל בִּימֵיהֶם לָבוֹא לְכָל סְעוּדָה מִמֵּילָא יַרְגִּישׁוּ בָּזֶה [כֵּן אָנוּ מֻכְרָחִים לְתָרֵץ דִּבְרֵי הַטַּ״ז (סק״ג), דַּהֲלֹא הַטּוּר הִזְכִּיר כַּסָּא דְּהַרְסָנָא עַיֵּן שָׁם]: **(טז) הַיְנוּ כְּשֶׁמְּשַׁיֵּר אֵיזֶה דָּבָר שֶׁאֵין דַּרְכּוֹ לִתֵּן בְּכָל סְעוּדָה. אֲבָל אִם שִׁיֵּר תַּבְשִׁיל אֶחָד מַה שֶׁרְגִילִין בַּמָּקוֹם הַהוּא בַּסְּעוּדָה אָז נִכָּר שֶׁחָסֵר, רַשַּׁאי אַחַר כָּךְ לִתֵּן עַל הַשֻּׁלְחָן וּלְסַדֵּר כָּל הַקְּעָרוֹת שֶׁיֵּשׁ לוֹ בְּלִי מָקוֹם פָּנוּי** [טַ״ז (שם)]: **(יז)** אֵלִיָּה רַבָּה (שם):

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah

שָׁלֵם. [ה]וּכְשֶׁהֶחָתָן נוֹשֵׂא אִשָּׁה, לוֹקֵחַ אֵפֶר מִקְלֶה וְנוֹתֵן בְּרֹאשׁוֹ בִּמְקוֹם הַנָּחַת תְּפִלִּין. הַגָּה: וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת [*] שֶׁנָּהֲגוּ (ט) לְשַׁבֵּר כּוֹס בִּשְׁעַת חֻפָּה, אוֹ לָשׂוּם מַפָּה שְׁחוֹרָה אוֹ שְׁאָר דִּבְרֵי אֲבֵלוּת בְּרֹאשׁ הֶחָתָן (כל בו (סי׳ סג)). וְכָל אֵלֶּה הַדְּבָרִים כְּדֵי לִזְכֹּר אֶת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (תהליס קלז ה-ו) ׳אִם (ה) אֶשְׁכָּחֵךְ יְרוּשָׁלַיִם׳ וְגוֹ׳ ׳אִם לֹא אַעֲלֶה אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַל (י) רֹאשׁ שִׂמְחָתִי׳: ג [ו]וְכֵן גָּזְרוּ (יא) שֶׁלֹּא לְנַגֵּן בִּכְלֵי שִׁיר וְכָל מִינֵי זֶמֶר וְכָל מַשְׁמִיעֵי קוֹל שֶׁל שִׁיר לְשַׂמֵּחַ בָּהֶם. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דַּוְקָא מִי (ו) שֶׁרָגִיל בָּהֶם, כְּגוֹן הַמְּלָכִים שֶׁעוֹמְדִים וְשׁוֹכְבִים בִּכְלֵי שִׁיר (יב) אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה (טור), וְאָסוּר לְשָׁמְעָם מִפְּנֵי הַחֻרְבָּן. (יג) [ז]וַאֲפִלּוּ שִׁיר בְּפֶה עַל הַיַּיִן אֲסוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה כד ט) ׳בַּשִּׁיר לֹא יִשְׁתּוּ יָיִן׳. וּכְבָר נָהֲגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל לוֹמַר (יד) דִּבְרֵי (ז) תִּשְׁבָּחוֹת אוֹ שִׁיר שֶׁל הוֹדָאוֹת (טו) וְזִכְרוֹן חַסְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל הַיַּיִן. הַגָּה: וְכֵן לְצֹרֶךְ מִצְוָה כְּגוֹן בְּבֵית חָתָן וְכַלָּה, (טז) הַכֹּל שָׁרִי (תוספות (גיטין ז. ד״ה זמרא) וסמ״ג (עשין מצוה ג מדרבנן) והגהות מיימוני (פ״ה הי״ד אות ד)): ד [ח]וְכֵן גָּזְרוּ עַל עַטְרוֹת חֲתָנִים שֶׁלֹּא לְהַנִּיחַ כְּלָל, [ט]וְשֶׁלֹּא יַנִּיחַ הֶחָתָן בְּרֹאשׁוֹ שׁוּם כְּלִיל, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כא לא) ׳הָסִיר הַמִּצְנֶפֶת וְהָרִים הָעֲטָרָה׳. [י]וְכֵן גָּזְרוּ עַל עַטְרוֹת הַכַּלָּה (יז) [כ]אִם הִיא שֶׁל כֶּסֶף, (יח) אֲבָל שֶׁל (ח) גְּדִיל מֻתָּר לְכַלָּה. וְדַוְקָא לְחָתָן וְכַלָּה,

ה מֵימְרָא דְּרַבִּי יִצְחָק שָׁם. ו מִשְׁנָה סוֹטָה (מ״ט) [מ״ח] (ע״א). ז מֵהָא דְּמַר עוּקְבָא גִּטִּין ז׳ (ע״א). ח מִשְׁנָה סוֹטָה מ״ט (ע״א). ט מֵהָא דְּרָבִינָא וּמַר בַּר רַב אַשִׁי גִּטִּין ז׳ (שם). י מִשְׁנָה שָׁם בְּסוֹטָה. כ כְּדִמְפָרֵשׁ רַבִּי יוֹחָנָן וּבִבְרַיְתָא שָׁם (ע״ב).

בַּאֵר הֵיטֵב

מִצְוָה כְּמִילָה וַחֲתֻנָּה וְכָל שֶׁכֵּן בִּשְׁאָר סְעוּדוֹת. טַ״ז (סק״ב): (ה) ׳אֶשְׁכָּחֵךְ׳. וְיֵשׁ מְקוֹמוֹת שֶׁאוֹמֵר הַשַּׁמָּשׁ הַפָּסוּק הַזֶּה וְהֶחָתָן אוֹמֵר אַחֲרָיו מִלָּה בְּמִלָּה. טַ״ז (סק״ד): ג (ו) שֶׁרָגִיל. הַבַּ״ח (ס״ז) וּשְׁלָ״ה (תענית פרק נר מצוה אות יד) הִסְכִּימוּ לִסְבָרָא רִאשׁוֹנָה דְּכָל שֶׁאֵין שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת אוֹ לִשְׂמֹחַ חָתָן וְכַלָּה, אַף בְּפֶה אָסוּר אֲפִלּוּ בְּשַׁבָּתוֹת וְיוֹם טוֹב. וְנָשִׁים הַמְזַמְּרוֹת בְּפֶה בְּעֵת מְלַאכְתָּן יֵשׁ לִמְחוֹת לָהֶם, וְאִם אֵינָן שׁוֹמְעִין מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין: (ז) תִּשְׁבָּחוֹת. דְּהַיְנוּ שִׁירִים שֶׁנִּתְקְנוּ עַל הַסְּעוּדָה כְּגוֹן בְּשַׁבָּת, אֲבָל פִּיּוּטִים אֲחֵרִים אָסוּר. עַיֵּן מָגֵן אַבְרָהָם (סק״י). וְכָתַב טַ״ז (סק״ה), בַּסְּעוּדוֹת נָהֲגוּ לְשׁוֹרֵר קַדִּישׁ, דְּהַיְנוּ יִתְגַּדַּל, וְזֶהוּ וַדַּאי חֵטְא גָּדוֹל דְּלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא זִכְרוֹן חַסְדֵי ה׳, וְכָל שֶׁכֵּן שֶׁיֵּשׁ עָוֹן גָּדוֹל בְּמַה שֶּׁלּוֹקְחִין לֵיצָ״ן וְעוֹשִׂים שְׂחוֹק בִּפְסוּקִים אוֹ בְּתֵבוֹת קְדוֹשׁוֹת, אַשְׁרֵי אֱנוֹשׁ לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת וְעַל זֶה אָמְרוּ (סנהדרין קא.) ׳בָּנֶיךָ עֲשָׂאוּנִי כְּכִנּוֹר׳: ד (ח) גְּדִיל. כָּתַב הַטַּ״ז (סק״ו), דְּמַה

שַׁעֲרֵי תְּשׁוּבָה

בִּגְדֵי רִקְמָה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁצָּרִיךְ לְשַׁיֵּר, עַיֵּן שָׁם: ב [בהג״ה] שֶׁנָּהֲגוּ לְשַׁבֵּר כּוֹס כּוּ׳. וְכָתַב בְּאֵלִיָּה רַבָּה (סק״ז) בְּשֵׁם מַלְבּוּשֵׁי יוֹם טוֹב (סק״ד), שֶׁזֶּהוּ הַטַּעַם שֶׁמְּשַׁבְּרִין קְדֵרָה בִּכְתִיבַת הַתְּנָאִים, וְעַיֵּן בְּמִשְׁבְּצוֹת (סק״ד) שֶׁהוּא כְּדֵי לְהַבְהִיל וְלִזְכֹּר שֶׁאֵין הַשִּׂמְחָה בְּמִלּוּאָהּ בַּזְּמַן הַזֶּה, וְעַיֵּן בְּאֶבֶן הַשֹּׁהַם סִימָן נ״א דְּיֵשׁ לְשַׁבֵּר תַּחַת הַחֻפָּה כּוֹס זְכוּכִית דַּוְקָא, וְכֵן בְּצָפְנַת פַּעְנֵחַ לְמַהֲרִי״ט כָּתַב שֶׁהוּא רֶמֶז עַיֵּן שָׁם. וּמְקוֹר הַדְּבָרִים מִבְּרָכוֹת פֶּרֶק אֵין עוֹמְדִין (ברכות לא.), בְּהִלּוּלָא דְּמַר בְּרֵהּ דְּרָבִינָא דְּתָבַר זִיגוּתָא חִוַּרְתָּא קַמֵּיהוּ וְאִעֲצִיבוּ וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת (ד״ה אייתי) מִכָּאן נָהֲגוּ לְשַׁבֵּר כּוֹס כּוּ׳, עַיֵּן שָׁם:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

אִם יֵשׁ לָהּ הַרְבֵּה מִינֵי תַּכְשִׁיטִין לֹא תָּשִׂים כֻּלָּם עָלֶיהָ בְּבַת אַחַת רַק בְּכָל פַּעַם תְּשַׁיֵּר אַחַת, לִזְכֹּר הַחֻרְבָּן. וְנָשִׁים הַמִּתְקַשְּׁטוֹת בְּמִלּוּי, (יח) גּוֹרְמִין לְבַד זֶה רָעוֹת רַבּוֹת מֵאֻמּוֹת הָעוֹלָם הַמִּתְקַנְּאִים בָּהֶם: (ט) לְשַׁבֵּר כּוֹס בִּשְׁעַת חֻפָּה. וְזוֹ הִיא גַּם כֵּן (יט) הַטַּעַם שֶׁל שְׁבִירַת כְּלִי בִּשְׁעַת כְּתִיבַת הַתְּנָאִים. וְיִרְאֶה לִשְׁבֹּר תַּחַת הַחֻפָּה כּוֹס (כ) שָׁלֵם, וְאֵין בּוֹ מִשּׁוּם ׳בַּל תַּשְׁחִית׳ כֵּיוָן שֶׁעוֹשִׂין כֵּן לְרֶמֶז מוּסָר לְמַעַן יִתְּנוּ לֵב: (י) ׳רֹאשׁ שִׂמְחָתִי׳. אָמְרִינַן בְּשַׁבָּת דַּף ס״ב (ע״ב) דְּתַעֲנוּג דְּאִית בֵּהּ שִׂמְחָה אָסוּר, וּדְלֵית בֵּהּ שִׂמְחָה שָׁרִי [מָגֵן אַבְרָהָם (סק״ז)]: ג (יא) שֶׁלֹּא לְנַגֵּן בִּכְלֵי שִׁיר. הַיְנוּ דְּבִכְלִי אָסוּר אֲפִלּוּ שֶׁלֹּא עַל הַיַּיִן לְדֵעָה זוֹ: (יב) אוֹ בְּבֵית הַמִּשְׁתֶּה. רְצוֹנוֹ לוֹמַר לְפִי שֶׁהוּא עַל הַיַּיִן אָסְרוּ בְּזֶה (כא) וַאֲפִלּוּ לְמִי שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בָּזֶה, וְדַע דַּאֲפִלּוּ בְּפֶה (כב) אָסוּר עַל הַיַּיִן לְכֻלֵּי עָלְמָא. וְעַל כֵּן יֵשׁ לִמְחוֹת בְּאוֹתָן שֶׁיּוֹשְׁבִין (כג) לֶאֱכֹל סְעוּדָתָן וּבַחוּץ עוֹמְדִים וּמְנַגְּנִים וּבְכָל יוֹם עוֹשִׂין כֵּן, דְּזֶהוּ וַדַּאי אִסּוּר גָּמוּר [פְּרִי מְגָדִים (א״א סק״ח)]: (יג) וַאֲפִלּוּ שִׁיר בְּפֶה עַל הַיַּיִן אָסוּר. וּבַ״ח (ס״ז) פָּסַק דַּאֲפִלּוּ בְּלֹא יַיִן גַּם כֵּן אָסוּר, דְּאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא (סוטה מח.), דַּוְקָא זִמְרָא שֶׁל מוֹשְׁכֵי הַסְּפִינוֹת אוֹ מוֹשְׁכֵי הַבְּקָרִים שָׁרִי שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא לְזָרְזָם בִּמְלַאכְתָּם, אֲבָל דְּגַרְדָּאֵי אָסוּר שֶׁהוּא לִשְׂחֹק בְּעָלְמָא. (כד) וְעַל כֵּן נָשִׁים הַמְזַמְּרוֹת בְּפֶה (כה) בְּעֵת מְלַאכְתָּן יֵשׁ לִמְחוֹת לָהֶן, וְאִם אֵינָן שׁוֹמְעוֹת, מוּטָב שֶׁיִּהְיוּ שׁוֹגְגִין. אָכֵן בְּבֵית חֲרֹשֶׁת הַמַּעֲשֶׂה (כו) שֶׁיֵּשׁ שָׁם גַּם כֵּן אֲנָשִׁים וְאֵלּוּ מְזַמְּרוֹת וְאֵלּוּ עוֹנִין אַחֲרֵיהֶן הוּא כְּאֵשׁ בִּנְעֹרֶת, וּמִצְוָה רַבָּה לְבַטְּלָם: (יד) דִּבְרֵי תִּשְׁבָּחוֹת. כָּתַב בְּלִקּוּטֵי מַהֲרִי״ל (מנהגים אות יא), שֶׁלֹּא כַּדִּין הוּא שֶׁמְּשׁוֹרְרִין בְּמִשְׁתֶּה ׳אוֹדְךָ כִּי עֲנִיתָנִי׳ וּכְהַאי גַּוְנָא לְשִׂמְחַת מֵרֵעוּת, כִּי אָז הַתּוֹרָה חוֹגֶרֶת שַׂק וְאוֹמֶרֶת עֲשָׂאוּנִי בָּנֶיךָ כְּמִין זֶמֶר [סַנְהֶדְרִין ק״א (ע״א) עַיֵּן שָׁם]. אַךְ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת לָרְגָלִים מִצְוָה לְזַמֵּר, וְעַל כֵּן מַסִּיק הַמָּגֵן אַבְרָהָם (סק״י) דְּלֹא שָׁרִי בְּשַׁבָּת לְזַמֵּר אֶלָּא אוֹתָן שִׁירִים שֶׁנִּתְקְנוּ עַל הַסְּעוּדָה, אֲבָל פִּיּוּטִים אֲחֵרִים אָסוּר: (טו) וְזִכְרוֹן חַסְדֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. וּבְאֵיזֶה סְעוּדוֹת נוֹהֲגִים לְשׁוֹרֵר קַדִּישׁ, דְּהַיְנוּ יִתְגַּדַּל, וְזֶהוּ וַדַּאי חֵטְא גָּדוֹל, דְּלֹא הִתִּירוּ אֶלָּא זִכְרוֹן חַסְדֵי ה׳, וְכָל שֶׁכֵּן בַּמֶּה שֶׁלּוֹקְחִין עַל הַסְּעוּדָה לֵיצָ״ן אֶחָד וְעוֹשֶׂה שְׂחוֹק בִּפְסוּקִים אוֹ בְּתֵבוֹת קְדוֹשׁוֹת, וְזֶהוּ עָוֹן פְּלִילִי [טַ״ז (סק״ה)]: (טז) הַכֹּל שָׁרִי. פֵּרוּשׁ בֵּין בְּפֶה וּבֵין בִּכְלִי וְעַל הַיַּיִן, רַק שֶׁלֹּא יְהֵא בָּהּ נִבּוּל פֶּה, וּמִכָּל מָקוֹם (כז) אֵין לִשְׂמֹחַ בְּיוֹתֵר: ד (יז) אִם הִיא שֶׁל כֶּסֶף. הוּא הַדִּין שֶׁל מַרְגָּלִיּוֹת וַאֲבָנִים טוֹבוֹת יֵשׁ לוֹמַר כָּל שֶׁכֵּן דְּאָסוּר. וְאֵימָתַי נִקְרֵאת כַּלָּה, יֵשׁ לוֹמַר כָּל שִׁבְעַת יְמֵי הַמִּשְׁתֶּה בִּבְתוּלָה [וְכֵן כָּתַב יָם שֶׁל שְׁלֹמֹה פֶּרֶק קַמָּא דְּגִטִּין דַּף ז׳ (סי׳ יז)], גַּם לַיְלָה שֶׁלִּפְנֵי הַחֻפָּה, וְאִם כֵּן אוֹתָן הַמַּנִּיחִין בְּרֹאשׁ כַּלָּה תַּכְשִׁיטִין בָּרֹאשׁ שֶׁקּוֹרִין בִּינְדָ״א וְכַדּוֹמֶה, צָרִיךְ עִיּוּן [פְּרִי מְגָדִים (מש״ז סק״י)]: (יח) אֲבָל שֶׁל גְּדִיל מֻתָּר לְכַלָּה. כְּדֵי שֶׁלֹּא לְנַוְּלָהּ. וְעַיֵּן בְּבֵית יוֹסֵף (ד״ה וכלות) דְּמִסְתַּפֵּק לְדַעַת הָרַמְבַּ״ם אִם הָיָה עִקָּרָהּ שֶׁל גְּדִיל וּקְבוּעִים מִשְׁבְּצוֹת שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב אִם שָׁרִי, (כח) וּכְהַיּוֹם אֵין מַשְׁגִּיחִין בָּזֶה הָעוֹלָם וּמְקִלִּין בָּזֶה, וְכָתַב הָאֵלִיָּה רַבָּה דְּסוֹמְכִין עַל דַּעַת הָרַמְבַּ״ן (ספר תורת האדם ענין אבלות ישנה אות יג) דְּסוֹבֵר דְּעִקָּרוֹ שֶׁל גְּדִיל שָׁרִי אַף שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כֶּסֶף וְזָהָב. וְהָעוֹשִׂין הִינוּמָא

שַׁעַר הַצִּיּוּן

(יח) אַחֲרוֹנִים. וְיָדוּעַ מַה שֶּׁאָמַר יַעֲקֹב לְבָנָיו ׳לָמָּה תִּתְרָאוּ׳ (בראשית מב א) וּכְפֵרוּשׁ רַשִׁ״י שָׁם (ד״ה למה): (יט) אֵלִיָּה רַבָּה (סק״ז): (כ) פְּרִי מְגָדִים (מש״ז סק״ד). וְעַיֵּן שָׁם שֶׁבַּתְּנָאִים רָאוּי לִקַּח קְדֵרָה שְׁבוּרָה, וְעַיֵּן שָׁם שֶׁהֶאֱרִיךְ בְּעִנְיָנִים אֵלּוּ: ג (כא) אַחֲרוֹנִים: (כב) גְּמָרָא (גיטין ז.): (כג) רְצוֹנוֹ לוֹמַר עַל הַיַּיִן. אָמְנָם לְפִי מַה שֶּׁכָּתַב בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּהַגָּהוֹת רַמָ״א שֶׁבַּמָּרְדְּכַי (סי׳ שיד) בְּשֵׁם מָרְדְּכַי יָשָׁן דְּדַוְקָא בְּמִשְׁתֶּה בְּלֹא אֲכִילָה הוּא דְּאָסוּר שֶׁכֵּן דֶּרֶךְ עַכּוּ״ם אֲבָל בְּמִשְׁתֶּה שֶׁל אֲכִילָה מֻתָּר, אֶפְשָׁר דְּאֵין לִמְחוֹת בָּם אַף עַל גַּב דִּרְגִילִי בָּזֶה: (כד) אַחֲרוֹנִים: (כה) וְאִם מְזַמְּרוֹת כְּדֵי לְיַשֵּׁן הַתִּינוֹק שַׁפִּיר דָּמֵי, וְגַם הֲלֹא מִדִּבְרֵי שֻׁלְחָן עָרוּךְ מַשְׁמַע דְּאֵינוֹ אָסוּר בְּפֶה אֶלָּא עַל הַיַּיִן, הִלְכָּךְ אֵין לְדַקְדֵּק כָּל כָּךְ [אָכֵן אִם יֵשׁ אֲנָשִׁים אֲחֵרִים בַּבַּיִת יֵשׁ לִזָּהֵר מִשּׁוּם קוֹל בָּאִשָּׁה עֶרְוָה]. וּמִיהוּ כְּבָר הִזְהִיר הַשְּׁלָ״ה וּשְׁאָרֵי סִפְרֵי מוּסָר שֶׁלֹּא לְזַמֵּר שִׁירֵי עֲגָבִים לַתִּינוֹק, שֶׁזֶּה מוֹלִיד לַתִּינוֹק טֶבַע רַע, וּבְלָאו הָכִי נַמִי אִיכָּא אִסּוּרָא בְּשִׁירֵי עֲגָבִים וְדִבְרֵי נַבְלוּת דְּקָא מְגָרֵי יֵצֶר הָרַע בְּנַפְשֵׁהּ, וְשׁוֹמֵר נַפְשׁוֹ יִרְחַק מִזֶּה וְיַזְהִיר לִבְנֵי בֵּיתוֹ עַל זֶה [מַאֲמַר מָרְדְּכַי (סק״ב)]: (כו) סוֹטָה מ״ח (ע״א): (כז) מָגֵן אַבְרָהָם (ס״ק יא): ד (כח) וְעַיֵּן בְּטַ״ז (סק״ו) שֶׁמְּתָרֵץ קְצָת מִנְהֲגֵיהֶם, שֶׁלֹּא אָסְרוּ חֲזַ״ל אֶלָּא אִם נַעֲשֵׂית תְּחִלָּה לְשֵׁם הַכַּלָּה, מַה שֶּׁאֵין כֵּן מִנְהָגֵינוּ שֶׁלּוֹקְחִין מִכְּלֵי קֹדֶשׁ בְּבֵית הַכְּנֶסֶת וּמְכַסִּים בּוֹ הַכַּלָּה. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת הָאֵיךְ מֻתָּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בִּכְלֵי קֹדֶשׁ, יֵשׁ לוֹמַר דְּגַם זֶה מִצְוָה גְּדוֹלָה שֶׁל הַכְנָסַת כַּלָּה, וְצָרִיךְ עִיּוּן, עַד כָּאן לְשׁוֹן הַטַּ״ז. וְעַיֵּן סִימָן קנ״ד סָעִיף י׳ וּבְמִשְׁנָה בְּרוּרָה שָׁם סָעִיף קָטָן מ״ב, שָׁם מַשְׁמַע כָּל זְמַן שֶׁלֹּא הִתְנוּ בְּהֶדְיָא אֵין לְהָקֵל בָּזֶה, וְלָכֵן לֹא הָעְתַּקְתִּי עֵצָה זוֹ בִּפְנִים:

Mishna Brura Menukad © Copyright Oz Vehadar - עוז והדר
Sacred Text - If printed do not throw away, requires genizah